โลกของข้อสนเทศ (The Information World)

วรวรรณ ฉายศิริกุล*

ข้อมูลและข้อสนเทศ

ข้อมูล (Data) หมายถึงสัญญาณที่มนุษย์รับรู้และนำมาบันทึกในรูปสัญลักษณ์ ข้อมูลจึงเป็นข้อเท็จจริง หรือสาระต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน อาจเป็นตัวเลขหรือข้อความที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานหรือที่ได้จากหน่วยงานอื่น ๆ และเมื่อผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน ข้อมูลจะถูกเปลี่ยนเป็นข้อสนเทศหรือ Information

ข้อสนเทศ (Information) เป็นข้อมูลซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติ หรือเป็นการแสดงออกของมนุษย์เพื่อสื่อสารกัน ข้อสนเทศจึงอาจหมายถึง ข้อเท็จจริง เหตุการณ์และข่าวสารที่ผ่านกระบวนการประมวลผลแล้ว และถ่ายทอดไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงาน โสตทัศนวัสดุ และเทปคอมพิวเตอร์

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกเปลี่ยนแปลงไป นานาประเทศต่างเร่งพัฒนาตัวเอง ข้อมูลและข้อสนเทศเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการตัดสินใจของงานพัฒนาทุกระดับ เมื่อความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการเพิ่มมากขึ้น ข้อมูลและข้อสนเทศที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย และมีประสิทธิภาพ จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม วัฒนธรรม และสวัสดิภาพของสังคม จากความต้องการข้อสนเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างมากมายจึงเกิด "การทะลักทะลายของข้อสนเทศ" (Information Explosion) ขึ้น เทคนิคการจัดการและหลักเกณฑ์ทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม และเทคโนโลยีช่วยให้เราสามารถจัดข้อมูลได้อย่างมีระบบ มีการสร้าง "ระบบสารนิเทศ" (Information Systems) ขึ้น

ระบบสารนิเทศ (Information System)

ระบบสารนิเทศคืออะไร? อาจกล่าวได้โดยสรุปว่า คือการรวมกลุ่มของข้อสนเทศอย่างมีระบบ โดยมีการจัดหา การประมวลผลและนำผลลัพธ์ที่ได้มาใช้ประโยชน์ ห้องสมุดนับเป็นสถาบันแรกของโลกที่มีการดำเนินการตรงตามความหมายนี้ แต่โลกของข้อสนเทศไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องสมุดเท่านั้น ในยุคของการทะลักทะลายของข้อสนเทศ (Information Explosion) ได้เกิดการนำเอาระบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการจัดหาข้อมูลให้ได้รวดเร็วขึ้น นับเป็นการก้าวเข้าสู่ช่วงของ Time Inplosion ซึ่งหมายถึง การรวบรวมข้อมูล ประมวลผล และสรุปผลโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้เสร็จสิ้นในเวลาอันสั้น อย่างไรก็ตาม ระบบสารนิเทศไม่ได้หมายถึงการใช้คอมพิวเตอร์และระบบสื่อสารเท่านั้น สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงส่วนประกอบที่ช่วยพัฒนาความเจริญเติบโตให้แก่ระบบ

---

* วรวรรณ ฉายศิริกุล, อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์)

จำนวนโครงการระบบสารนิเทศและข่ายงานระหว่างประเทศระดับต่าง ๆ กำลังทวีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ถ้าไม่มีความพยายามประสานงานกันเพื่อควบคุมข้อสนเทศโดยอาศัยเทคโนโลยีการประมวลข้อมูล การกระจัดกระจายและขาดระเบียบของข้อสนเทศย่อมจะเกิดขึ้น ดังนั้น ระบบและข่ายงานดังกล่าวจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง ตามวิธีการมาตรฐานเพื่อให้เชื่อแน่ว่าสามารถถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงระหว่างกันได้สะดวก

อย่างไรก็ดีการจัดสร้างกลไกจำเป็นเพื่อการถ่ายทอดข้อสนเทศอันได้แก่ บริการระบบและข่ายงานต่าง ๆ นั้น จะไม่สามารถประกันได้ด้วยตัวของตัวเองว่านานาประเทศจะเข้าถึงข้อสนเทศได้ทั้งหมด ข้อขัดข้องต่อการเลื่อนไหลอย่างเสรีและได้ดุลของข้อสนเทศ และการหมุนเวียนข้อสนเทศสู่ที่ต่าง ๆ ทั่วโลกนั้น เกิดจากอุปสรรคหลายประการ ปัญหาทางเทคนิค กำแพงภาษา กฎหมายระหว่างประเทศ การบริหารและการเงินล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่สกัดการเลื่อนไหลของข้อสนเทศ

ยุทธวิธีปฏิบัติการ

การควบคุมและใช้ประโยชน์ข้อสนเทศขึ้นอยู่กับหลักการพื้นฐานบางประการซึ่งเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดข้อเสนอแนะยุทธวิธีปฏิบัติการขึ้น หลักการดังกล่าวได้แก่ ให้มีการประกันการเข้าถึงได้โดยตรงสำหรับผู้ใช้ทุกประเภทให้สามารถใช้ข้อสนเทศทั้งระดับชาติและระหว่างประเทศ กำหนดระบบการขจัดอุปสรรคของการเลื่อนไหลโดยเสรีของข้อสนเทศ อาศัยเทคโนโลยีขั้นก้าวหน้าทางโทรคมนาคม และการประมวลข้อมูลเพื่อเป็นกลไก และกำหนดขอบเขตด้านการประมวลและแจกจ่ายข้อสนเทศ

ยูเนสโกได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการจัดโปรแกรมเฉพาะที่เป็นยุทธวิธีปฏิบัติการขึ้น 3 โปรแกรมด้วยกัน

โปรแกรมแรก มุ่งหมายปรับปรุงการเข้าถึงข้อสนเทศ เทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยการพัฒนาเครื่องมือ มาตรฐาน และวิธีการทางเทคนิคที่จำเป็นเพื่อการจัดสร้างบริการและระบบสารนิเทศ

โปรแกรมที่สอง มุ่งหมายจัดให้มีโครงสร้างที่ประสานกับนโยบายและการอบรมที่จำเป็น เพื่อการประมวลและจ่ายแจกข้อสนเทศจำเพาะ โดยช่วยให้มีการจัดสร้างหรือปรับปรุงงานด้านห้องสมุด จดหมายเหตุ เอกสาร บริการวิเคราะห์และอ้างอิง ธนาคารข้อมูลในรูปบรรณานุกรมและตัวเลข รวมทั้งการจัดโปรแกรมฝึกอบรมให้แก่ผู้ใช้และผู้เชี่ยวชาญข้อสนเทศ

โปรแกรมที่สาม การรวบรวมจัดระบบ และการเสนอข้อสนเทศในสาขางานกิจกรรมของยูเนสโก และการจ่ายแจกแก่มวลรัฐสมาชิก

บทบาทของบรรณารักษ์และห้องสมุด

บรรณารักษ์ส่วนใหญ่กำลังกระตือรือร้นต่อการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในห้องสมุดโดยเชื่อมั่นว่า จะช่วยให้สามารถจัดบริการห้องสมุดที่ดีขึ้นได้ จำนวนและการขยายตัวของการใช้ข้อสนเทศโดยวิธี on line และเทคโนโลยีใหม่ ๆ อื่น ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ บรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องรู้เกี่ยวกับการคัดเลือก การนำมาใช้ และการประเมินคุณค่าเทคโนโลยีเหล่านั้น บรรณารักษ์อาจประสบปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ การคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์ การตัดสินใจในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับบุคลากรของห้องสมุด และบริการที่ให้แก่ผู้ใช้ห้องสมุด บรรณารักษ์จำเป็นต้องสร้างคุณสมบัติในการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้อย่างกว้างขวาง

มีการสันนิษฐานว่า อวสานของห้องสมุดใกล้จะมาถึง ห้องสมุดจะกลายเป็นสังคมอิเล็กทรอนิกส์และไม่มีวัสดุตีพิมพ์ อย่างไรก็ดี เป็นการยากที่จะจินตนาการถึงการกำจัดวัสดุตีพิมพ์ออกไปจากห้องสมุด ผู้ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่ยังต้องการได้แตะต้องสัมผัสและอ่านหนังสืออย่างสบาย ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาอุปกรณ์พิเศษใด ๆ สำหรับผู้ใช้ห้องสมุดที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ Terminal ในบ้าน บรรณารักษ์สามารถจัดให้มีการติดต่อโดยตรงกับข้อมูลในคอมพิวเตอร์กลางของห้องสมุด ซึ่งจะช่วยให้ห้องสมุดสามารถให้บริการได้กว้างขวางขึ้น แต่ยังมีข้อมูลอีกมากที่ควรค้นคว้าโดยวิธีธรรมดาในห้องสมุดมากกว่านั่งค้นคว้าโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ในบ้านของแต่ละคน

บรรณานุกรม

จ้อย นันทิวัชรินทร์. "ระบบสารนิเทศและการเข้าถึงความรู้." *วารสารบรรณารักษศาสตร์* 6 (กรกฎาคม 2529) : 39-44.

ประภาวดี สืบสนธิ์. *การใช้เครื่องมือเทคนิคในห้องสมุด.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

Meadow, Charles T. "The Information World-an Overview." In Jane F. Spivack (ed.) *Careers in Information.* White Plains, N.Y. : Knowledge Industry Publications, 1982.

Myers, Margaret. "The Work of Librarians." In Jane F. Spivack (ed.) *Careers in Information.* White Plains, N.Y. : Knowledge Industry Publications, 1982.